

עניינים תוכן

הקדמה	2
מבוא	3
היווצרותן של הערים הנוכריות בארץ ישראל	4
פרק ראשון: מצבם של יהודי ארץ ישראל בערים המעורבות בתקופת הנציבים ערב המרד הגדול	5
פרק שני : ריב בית הכנסת בקיסריה	9
פרק שלישי: המצב ביהודה לאחר החורבן	11
פרק רביעי: יחס הרומאים ליהודה לפי המקורות יהודיים	15
פרק חמישי: יחסם של הקיסרים הרומיים ליהודים לפני החורבן.ולאחריו.	18
סיכום	21
ביבליוגרפיה	23

הקדמה:

הטיול בקיסריה עשה את שלו: נוף העיר העתיקה, אמת המים (אקוודוקט) והים שנצפה מכל מקום בעיר ובמיוחד הביקור בבית הכנסת העתיק, כל אילו העלו בי שאלות ותהיות רבות. לא הבנתי איך חיו ביחד את חיי היום יום היהודים והנוכרים בעיר המעורבת? וחשבתי לעצמי שעד היום לא השתנה המצב באופן עקרוני, ועדיין יש ערים בעלות אוכלוסייה מעורבת, אמנם זה לא מקביל לתנאים של בית שני, אך בהחלט יש נקודות דמיון, תהיתי מדוע הריב שפרץ היה בנושא בית הכנסת? ואיך ריב מקומי הפך לקטליזטור שהוביל למרד החורבן שהיה חסר סיכוי מלכתחילה? קיסריה נתפסה בעיני חז"ל כעיר מנוגדת לירושלים, וכעיר המסמלת את מלכות אדום שים לב: אתה שוכח לפסק את המשפטים. למשל כאן אמורה להיות נקודה. במסכת מגילה איפה במסכת מגילה? מובא דיון מרתק המעמיד את הניגודיות בין ירושלים עיר הקודש וקיסריה עיר השלטון הרומי, הזר. ולמה כאן יש נקודה? שמייצגת את רומי ועשו. "אמר רבי אבהו (צפניה פרק ב): "ועקרון תעקר" זו קסרי בת אדום, שהיא יושבת בין החולות, והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יוונים, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, היו קורין אותה אחידת מגדל שיר. אמר רבי יוסי בר חנינא: מאי דכתיב (זכריה פרק ט) "והסירותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שיניו, ונשאר גם הוא לאלקינו"? והסירותי דמיו מפיו - זה בית במיא שלהן. ושקוציו מבין שיניו - זה בית גליא שלהן. ונשאר גם הוא לאלקינו - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום. "והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוס" (שם) אלו תראטריות וקרקסיות שבאדום, שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים. אמר רבי יצחק: לשם זו פמייס, עקרון תעקר זו קסרי בת אדום, שהיא היתה מטרופולין של מלכים. איכא דאמרי: דמרבי בה מלכי, ואיכא דאמרי: דמוקמי מינה מלכי. קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן - אל תאמן. ישבו שתיהן - אל תאמן. חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי - תאמן. שנאמר (יחזקאל פרק כו): "אמלאה החרבה", אם מליאה זו - חרבה זו, אם מליאה זו - חרבה זו את הארמית יש לתרגם (בגוף הטקסט או בהערת שוליים) 1. ספרת ההפניה אמורה להיות מעל השורה. עושים את זה בקליק אחד במחשב. קיסריה וירושלים הן מהויות שונות והניגוד ביניהן לא ניתן לגישור על פי תפיסת חז"ל שוב חסרה נקודה בסוף משפט הניגוד החל עוד במעי רבקה בין עשיו ליעקב כשאתה אומר זאת, אתה צריך להיות מודע שאתה סוטה מן השיח המחקרי וגולש לשיח המדרשי. כשאתה מצטט את מדרש חז"ל, זה בסדר, אבל כשאתה בעצמך טוען טענה בעלת אופי דרשני בעבודה אקדמית, זו כבר בעיה. כך שאתה צריך להדגיש כי ראשית הניגוד במעי רבקה הוא גם מבטם של חז"ל, ויש לו ביטויים שונים במציאות, כל פעם המאבק פושט צורה ולובש צורה, אך במהות זה אותו מאבק. בעבודתי זו אנסה לגעת בכמה נושאים המייצגים את הקשרים בין יהודים לנוכרים, תוך הסתכלות על הנושא מכמה היבטים.

1 מסכת מגילה זו הפניה לקויה. הסתכל בהנחיות לממ"ן 15 כיצד מפנים אל מקורות חז"ל. בכל מקרה צריך לציין את שם החיבור (במקרה הזה: תלמוד בבלי), דף ועמוד.

בהיבט החברתי הפשוט, האם היו יחסי ידידות? האם התפתחו קשרי מסחר? היכן הם נפגשו?
בהיבט הפוליטי איך התנהל המאבק על השליטה בעיר? על השליטה על האדמות? בהיבט הדתי,
כיצד התייחסו חז"ל לנוכרים? ומה היו ההלכות המיוחדות שנפסקו בנושא זה?
האם יש הבדל בין יחסם של חכמים לשלטון הרומי לבין יחסם לאוכלוסייה הנוכרית בארץ? אנסה
להגיע למסקנות, מי היו מחרחרי הריב? ומה היו נושאי המריבה?
מה קרה בשאר הערים המעורבות? ואיזה שינוי התחולל לאחר החורבן?
הצגת שאלות המחקר אמורה לבוא לא בהקדמה, אלא במבוא. בהקדמה אתה יכול למנות את המניע
שדחף אותך לכתוב את העבודה, אבל את כל החלק שנוגע למחקר עצמו אין מקומו בהקדמה (החל
מן הן הפסקה הפותחת במילים "בעבודתי זו"). עדיף לסיים את ההקדמה במשהו אישי (למשל, מדוע
חשוב היה בעיניך לחקור את הנושא)

מבוא

היווצרותן של הערים הנוכריות בארץ ישראל

בשנת 332 לפנה"ס כבש אלכסנדר מוקדון את ארץ ישראל וחלקים נרחבים מאסיה. מלבד מטרת
הכיבוש, מטרתו הייתה גם ליצור שילוב בין התרבות המערבית יוונית לבין תרבות המזרח. במסגרת
השילוב הוא בנה ערים הלניסטיות שמהן יצאה ההשפעה ההלניסטית על המזרח הכבוש. ערים אילו
נועדו לשמש כמרכזים כלכליים, ולכן חלק מהן נבנו לאורך החופים ובצמוד לערי נמל, וגם בפרשות
דרכים.

הפוליס נבנתה במתכונת של עיר יוונית עם מבני ציבור יוונים קלאסיים כגון: תיאטרון, גימנסיה,
היפודרום וכו', ואופן ניהול העיר היה דמוקרטי קלאסי. השפה המדוברת הייתה יוונית, ומי שרצה
ליהנות משירותי העיר הן בתחום המסחר והן בתחום התרבות, המדע, האמנות והמסחר, היה חייב
לדעת את השפה היוונית שהיוותה מעין כרטיס כניסה לפוליס. בתקופה החשמונאית עם סיום מרד
המקבים השתלטו החשמונאים על ערי הפוליס, גירשו וטבחו ברבים מיושביהם, כאשר המאבק היה
לא רק על רקע דתי תרבותי, אלא גם על רקע פוליטי. היה זה מאבק על הבעלות על הקרקע, ואם
בתקופה שלפני המרד הערים המעורבות צברו כוח פוליטי וכוח כלכלי, הרי שבתקופת המרד הן
נפגעו קשות.

בשנת 63 לפנה"ס עם כיבוש הארץ על ידי פומפיוס מתחיל העידן הרומי, ומגמתו היא שימור כוחן של
הערים ההלניסטיות.